

# 10. BÖLÜM

## GELENEKSEL BAYBURT EVLERİ

**M. Yasin TAŞKESENLIOĞLU<sup>1</sup>**  
**Muhammed Lütfi KINDİĞİLİ<sup>2</sup>**

### GİRİŞ

Anadolu'nun kuzeydoğusunda, Çoruh vadisinde sarp bir kayalık üzerindeki kalenin etrafında kurulan Bayburt, günümüzde güneye doğru uzanan dar vadiyi ve kuzeyde Gümüşhane yolunu içine alacak şekilde yayılma gösteren bir Anadolu şehridir. Erzurum-Trabzon güzergâhında yer alması ve tarihi İpek Yolu kavşak noktalarından biri olması Bayburt'a özel bir anlam kazandırır. Şehir; Soğanlı-Vavuk, Otlukbeli, Kop dağları arasında ve aynı adlarla anılan 1900-2000 metre yüksekliklerdeki geçitler ile çevrilidir. XVI. yüzyılda Osmanlı idaresine alındıktan itibaren gelişim gösteren Bayburt, tarihte güçlü bir ticarî hacme sahipti.<sup>3</sup> Ancak XX. yüzyıla gelinceye kadar tedrici bir şekilde bu kapasitesini kaybetti. Bunda ticaret yollarının değişmesi kadar çevre bölgelerin gittikçe güçlenmesi yanında Bayburt'un bu bölgelerle rekabet edememesinin de payı vardı. XIX. yüzyıl Bayburt için hareketli bir yüzyıl oldu. 1828-1829 Osmanlı-Rus Harbi'nde Rus işgaline uğrayan şehir, ağır yara aldı. 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi (93 Harbi) sırasında işgale uğramasa da çevre bölgelerin Ruslar eline geçmesinden şüphesiz olumsuz etkilendi. Aynı dönemlerde tezahür eden Ermeni sorununun etkilediği bölgelerden biri olması şehri yaralayan bir diğer neden oldu. Bilhassa Ermenilerin yaşadığı diğer Osmanlı topraklarında

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ytaskesen@atauni.edu.tr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2635-829X>

<sup>2</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, muhammed.kindigili@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3000-3635>

<sup>3</sup> İlgili değerlendirme dâhil olmak üzere Bayburt'un tarihi kimliği için bkz. İsmet Miroğlu, "Bayburt", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (TDVİA)*, C.5, İstanbul 1992, s. 225-228.

## KAYNAKÇA

- AKER, U. Ahmet, *Hicramı Anlayan Şehir*, Ed: Muzaffer Dölek, Bayburt (Tarihsiz).
- AKKOYUNLU, Dilaver, *Akkoyunlular ve Bayburt*, Ankara 1992.
- BEKTAŞ, Cengiz, *Türk Evi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- ÇİĞDEM, Süleyman-ÖZKAN, Haldun-YURTTAŞ, Hüseyin, *Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Bayburt*, Ed: Yasin Topaloğlu, Bakütam Yayınları, Bayburt 2020.
- ERKUL, Burak, *Tarihi Yığma Yapıların Performans Analizi: Geleneksel Bayburt Evi Örneği*, Bayburt Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bayburt 2018.
- Evliya Çelebi *Seyahatnamesi*, C.2, Birinci Baskı, İkdam Matbaası, İstanbul 1314.
- FINDIKOĞLU, Ziyaeddin Fahri, *Bayburtlu Zihni*, Ülkü Basımevi, İstanbul 1950MİROĞLU, İsmet, “Bayburt”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (TDVİA)*, C.5, İstanbul 1992, ss. 225-228.
- KARPUZ, Haşim, *Türk İslâm Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.
- KÖŞKLÜ, Zerrin-KINDİĞİLİ, Muhammed Lütfi, “Geleneksel Erzurum Evlerinde Süsleme”, *Osmanlı Hâkimiyetinin 500. ve Kurtuluşun 100. Yılında Uluslararası Erzurum Sempozyumu Bildiriler*, Erzurum 2018, ss. 202-226.
- , “Geleneksel Erzurum Evlerine Bir Örnek: Yaşar İkizler Evi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 63, 2018, ss. 685-704.
- KÖŞKLÜ, Zerrin-TALİ, Şerife, “Geleneksel Erzurum Evlerinde Tandirevi (Mutfak) ve Mimarisi”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, S: 11, Erzurum 2007, ss. 97-112.
- KÜÇÜKERMEN, Önder, *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, Turing Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2007.
- MERİÇ, Atanur, “Geleneksel Bayburt Konakları ve Bunların Ahşap-Taş Süslemeleri”, *10.Yılında Bayburt Vilâyeti Sempozyumu (17-19 Temmuz 1999)*, C.2, Ankara 2002, ss.251-260.
- ÖGEL, Bahaeddin, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, İstanbul 1988.
- ÖZKAN, Haldun, “Geleneksel Erzurum Evlerinde Kırangıç Örtünün Kuruluşu ve Son Kırangıç Örtü Ustası Sırrı Alacakanat”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S: 28, 2012, ss. 19-37.
- SAKAOĞLU, Necdet, *Divriğide Ev Mimarisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1978.
- ŞENEL, Volkan, *Gümüşhane Evleri*, Gümüşhane Valiliği Yayınları, Trabzon 2002.
- TAŞKESENLİOĞLU, M. Yasin, “Tarihî Bayburt Evlerinde Kitâbeler”, *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, S: 3, Mart 2019, s.7-17.
- UÇAR, Hatice, *Bayburt ve Bayburt Evlerinin Mimarlık Tarihindeki Yeri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum 1998.
- , “Geleneksel Bayburt Evlerinin Plan Tipolojisi Ve Mekanların Örgütlenme Biçimleri”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S: 20, Erzurum 2008, ss. 147-160.
- , “Geleneksel Bayburt Evlerinin Tasarım Programında Yer Alan Mekânlar”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 22 (4), 2018, ss. 2195-2211.
- YÜKSEL, Filiz, *Geleneksel Bayburt Evlerinin Mimari Özellikleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 1992.
- <https://www.dailymotion.com/video/x1w401b> Erişim Tarihi: 06.07.2020.